

Asociația pentru Politică Externă, împreună cu Friedrich-Ebert-Stiftung, vă propune un Newsletter pe subiecte de politică externă și integrare europeană a Republicii Moldova. Newsletter-ul este parte a proiectului comun „Dialoguri de politică externă”.

foreign policy association
APE
asociația pentru politică externă

**FRIEDRICH
EBERT
STIFTUNG**

NEWSLETTER

BULETIN LUNAR • DECEMBRIE 2020 • NR.12 (178)

Sinteze și Dezbateri de Politică Externă

Newsletter-ul este realizat de Sorina Ștefârță, redactor-coordonator

TEMELE EDIȚIEI:

1. Aurel Ciocoi, ministru al Afacerilor Externe și Integrării Europene: „Cred că am ajuns la un consens național în ceea ce privește procesul de modernizare a țării prin implementarea standardelor europene”
2. Peter Michalko, Ambasadorul Uniunii Europene: „UE este constantă: ajută, informăm, iar dacă se încalcă angajamentele - ridicăm vocea și luăm măsuri”
3. Nils Schmid, membru al Bundestagului german: „Mai presus de toate, contează să existe substanță în implementarea reformelor”
4. Editorial de Victor Chirilă, director executiv APE: „Trei condiții esențiale pentru o politică externă credibilă și eficientă”

Importante, pe scurt

Președinții României, Cehiei, Estoniei, Letoniei, Lituaniei, Poloniei și Slovaciei au transmis joi, 24 decembrie, o declarație oficială comună de susținere a președinției Republicii Moldova,

Maia Sandu, investită în funcție în aceeași zi. „Maia Sandu a primit un mandat ferm de la cetățenii Republicii Moldova care așteaptă schimbări, o agendă de reforme mai ambițioasă, democrație și legături mai strânse cu Uniunea Europeană”, se arată în declarația celor șapte șefi de stat, care și-au exprimat sprijinul „deplin” pentru noua președinție de la Chișinău. „O susținem pe doamna Maia Sandu în demersurile sale de a dezvolta în Republica Moldova un sistem democratic funcțional, care să reflecte voința cetățenilor țării. De asemenea, suntem dispuși să împărtășim din experiența noastră privind reformele și procesul de integrare europeană, demers ce ar putea contribui la prosperitatea și bunăstarea Republicii Moldova pe calea sa către UE”, se menționează în declarația celor șapte președinți ai țărilor membre UE.

Noul Guvern al României își propune să continue acțiunile de sprijin în beneficiul direct al cetățenilor Republicii Moldova.

Potrivit Programului de guvernare 2020-2024 al Executivului de la București, statul român va depune eforturi pentru avansarea proiectelor bilaterale strategice, mai ales a celor cu rol de interconectare (interconexiunea energetică; în domeniul infrastructurii rutiere/construcția sau reconstrucția podurilor de peste Prut și construcția autostrăzii Iași-Ungheeni etc). La fel, se propune crearea unui Fond de Democratizare și Dezvoltare Sustenabilă pentru Republica Moldova, cu o alocare financiară adecvată, în cadrul bugetului Agenției de Cooperare Internațională pentru Dezvoltare (RoAid) și crearea unui grup de lucru al Comisiei Europene pentru Republica Moldova, care să susțină implementarea Acordului de Asocieri cu Uniunea Europeană. De asemenea, România va continua să susțină reglementarea cuprinzătoare, pașnică și durabilă a conflictului transnistrean, cu accent pe respectarea suveranității și integrității teritoriale a Republicii Moldova în frontierele recunoscute internațional și cu neafectarea vectorului său pro-european.

Acordul de Parteneriat Strategic, Comerț și Cooperare dintre Republica Moldova și Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord a fost semnat, la 24 decembrie, de către ministrul de Externe, Aureliu Ciocoi și Ambasadorul britanic la Chișinău, Steven Fisher. Acordul urmează să reglementeze relațiile moldo-britanice post-Brexit, iar, potrivit ministrului Ciocoi, documentul va avansa relațiile bilaterale la un nivel de parteneriat strategic, consolidând cooperarea economică și comercială între cele două părți pentru a atinge liberalizarea comerțului, și contribuind la crearea condițiilor de cooperare în cele mai diverse domenii de interes reciproc. În context, a fost subliniat că documentul aduce noutăți bune și pentru agenții economici și consumatorii finali: odată cu semnarea și până la ratificarea acordului de ambele țări, acesta va fi aplicat provizoriu, ceea ce va asigura accesul liber al companiilor exportatoare pe piața bunurilor și serviciilor în condiții favorabile. Astfel, relațiile comerciale între țările noastre nu se vor întrerupe după încetarea aplicării asupra Regatului Unit a Acordului de Asocieri semnat între Republica Moldova și UE.

Forumul privind Integrarea Europeană 2020: o radiografie pe final de an pandemic

Sorina Ștefârță

Cea de-a șaptea ediție a Forumului privind Integrarea Europeană a Republicii Moldova, organizată la Chișinău pe 8 decembrie de Friedrich-Ebert-Stiftung și Asociația pentru Politică Externă în parteneriat cu Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene, nu a fost despre tocmai ce încheiata campanie electorală prezidențială. Totuși, subiectul alegerilor și, mai ales, al priorităților anunțate de președinta Maia Sandu a trecut ca un

fir roșu prin discursurile participanților.

Fie pe viu, respectând măsurile de siguranță „pandemice”, fie conectați online (2020 ne-a învățat ceea ce părea imposibil până adineaori), protagoniștii celor trei paneluri și-au exprimat speranța că turnura politică produsă în țara noastră la 15 noiembrie va contribui de facto la reformarea și modernizarea Republicii Moldova. Au spus-o, direct sau în mod mai voalat, atât oficiali guvernamentali (ministru al Afacerilor Externe,

Aureliu Ciocoi sau Radu Foltea, Secretar de Stat la Ministerul Justiției), cât și exponenți ai businessului, experți în drept, analiști politici, jurnaliști. Iar unul dintre cele mai tranșante mesaje a venit din partea ES Peter Michalko, Ambasadorul Uniunii Europene în Republica Moldova...

„În anul 2018, la același Forum, credeam că atunci va fi momentul de jos al relației UE-Moldova în timpul mandatului meu, dar se pare că se fac eforturi mari acum, de către o parte ▶

► a „elitei” politice, pentru a ajunge din urma situația de atunci”, și-a început Ambasadorul UE discursul. După care a enumerat trei motive de dezamăgire în legătură cu evenimentele produse în ultimul timp în țara noastră, dar și trei motive de speranță că lucrurile se pot schimba în bine.

Între timp, în toiu noapții și contrar tuturor normelor procedurale și morale, o majoritate neformalizată din forul legislativ de la Chișinău a votat mai multe legi contradictorii (unele deja contestate la Curtea Constituțională), premierul Ion Chicu și-a anunțat demisia, iar Maia Sandu a fost investită ca în funcția de președintă. Provocările însă continuă, iar anul 2021 se anunță deloc mai simplu decât 2020, al cărui radiografie au și încercat să o facă participanții la Forum.

Un an cu un context intern și regional extrem de complicat; un an marcat de pandemie și de secetă, de inconsistența politicilor la nivel de stat și de traseism politic, de lipsa reformelor reale în justiție și trenarea investigațiilor pe marginea marilor dosare de corupție. Acestea și multe alte derapaje au condus la răcirea relațiilor cu partenerii occidentali, în timp ce aceiași parteneri par să se fi îngrijit mai mult decât autoritățile statului de lichidarea consecințelor crizei Covid-19.

Cum și în ce condiții poate fi relansată agenda de integrare europeană a țării, în așa fel încât aspirațiile societății și fie reflectate și în acțiunile guvernării? Sunt autoritățile moldovene pregătite să revină la agenda de reforme, inclusiv la cele care țin de combaterea corupției, reformarea justiției și asigurarea integrității magistraților? Care sunt așteptările oamenilor de la UE, inclusiv în domeniul politicii de securitate pentru regiunea Parteneriatului Estic? Sunt întrebările la care a încercat să răspundă Forumul privind Integrarea Europeană a Republicii Moldova 2020 - o radiografie postelectorală pe final de an pandemic, căreia i-am și dedicat (prin publicarea a câteva dintre discursuri) ultima din 2020 ediție a Buletinului informativ. Lectură plăcută și... La mulți ani luminați, Moldova!

Cred că am ajuns la un consens național în ceea ce privește procesul de modernizare a țării prin implementarea standardelor europene

Aurel Ciocoi, ministru al Afacerilor Externe și Integrării Europene

Înainte de toate, țin să spun că mă bucur să mă aflu printre participanții, iar MAEIE - printre partenerii acestui Forum, care de-a lungul anilor s-a afirmat ca o platformă extrem de benefică pentru a face un schimb constructiv și, pe alocuri, critic de idei. Dar am considerat întotdeauna că doar în discuții și polemici putem să convingem partea opozantă și, respectiv, putem atinge un consens

și putem realiza prioritățile unanim acceptate. Consensul național pe un subiect major pentru o societate este unul dintre cele mai importante lucruri pentru dezvoltarea stabilă a unui stat. Însă aceasta nu este posibil fără dialog - interinstituțional, cu societatea civilă etc. -, el este factorul crucial pentru asigurarea unui ritm ascendent în dezvoltarea țării.

Economia și justiția, cruciale

În ceea ce privește tema acestui panel de discuții, „Relansarea agendei de integrare europeană a Republicii Moldova: principalele provocări și perspective”, aș vrea să fac câteva constatări de bază, care după mine sunt extrem de importante și asupra cărora sper și să discutăm. Unu: consider că în Republica Moldova, grosso modo, s-a ajuns la un consens național în ceea ce privește procesul de modernizare a țării prin implementarea standardelor europene. Nu cred că există, la ora actuală, vreo forță politică ce ar pune la îndoială faptul cu pricina - lucru care, după mine, deja reprezintă o atingere substanțială pentru asigurarea stabilității dezvoltării țării în parcursul său european. Dincolo de toate polemicele politice și toate dezbaterile interpartinice, totuși, nu văd pe scena noastră politică vreun jucător care să pună sub semnul întrebării acest aspect. Doi: (un lucru confirmat și de diverse sondaje de opinie) aspectul economic de asemenea probează ireversibilitatea modernizării europene a Republicii Moldova. Cunoașteți la sigur că volumul total al comerțului nostru cu Uniunea Europeană este de 54%; circa 65% din exporturile generale ale Republicii Moldova revin țărilor membre UE. Drept urmare, una dintre prioritățile absolute ale dezvoltării economice a țării este continuarea implementării - pe alocuri dificile, e adevărat - a Zonei de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător.

Trei: în debutul actualului panel domnul Anatolie Golea a spus, în calitatea sa de moderator, că procesul de integrare europeană a bătut pasul

pe loc în ultimul timp. Permiteți-mi să nu fiu într-un tot de acord cu această afirmație! Pentru că inclusiv în acest dificil an, lovit de pandemie și de o secetă dură pentru Republica Moldova, dialogul și eforturile Guvernului au continuat. E-adevărat că uneori într-un ritm mai latent... dar sigur nu s-a bătut pasul pe loc. Dovadă și faptul că a fost finalizată Strategia privind integritatea și independența sectorului de justiție pentru perioada 2021-2024 - un document amplu și ambițios, o strategie globală la care s-a lucrat foarte mult, pe alocuri dificil, și care permite deschiderea unor noi uși, care să asigure o justiție imparțială, aflată în serviciul cetățenilor. Lucru care nu va fi ușor de realizat, știm cu toții ce se întâmplă în sectorul judiciar din Republica Moldova, cât este de greu de făcut reforme în acest sistem opac. Dar indiferent de greutățile cu care se va confrunta Guvernul în implementare acestui document, este absolut necesar să facem tot posibilul pentru a vedea, odată și odată, în Republica Moldova un sistem de justiție independent, lipsit de corupție și unde în capul mesei să fie legea și nu grosimea plicului. Lucru pe care mi-l doresc și eu din tot sufletul.

Îmi doresc să văd o Republica Moldova prosperă, modernă și europeană încă de pe când am venit, tânăr diplomat, la Ministerul Afacerilor Externe, în 1996. Pe atunci îmi ziceam că suntem un stat tânăr și că mai durează puțin, un cinci-zece ani. Iată că au trecut aproape trei decenii, iar noi continuăm să ne dorim același lucru. Este o stare de fapt ce nu mai poate fi tolerată - justiția trebuie să își facă treaba în mod corect, imparțial și lipsit de interese financiare, de lobby sau de orice alte influențe.

Politica externă și cea internă, interdependente

Care sunt obstacolele pentru relansarea agendei de integrare europeană a țării? Și aici vreau să enumăr trei elemente-cheie. Unu: este vorba de problemele de sistem cu care noi, din păcate, ne confruntăm. Mă refer la tot bagajul acesta negativ care s-a acumulat timp de decenii în raport cu instituțiile statului. Și indiferent cine va fi la guvernare, va fi extrem de greu de eliminat acest balast negativ și de redobândit încrederea oamenilor în deschiderea, bunăvoința și transparența instituțiilor... Un exemplu de „bagaj negativ” este deja faimoasa fraudă bancară și nu pot să nu spun că m-am bucurat să aflu că zilele trecute au fost reținute șase persoane implicate în ea. Sper să vină ziua când îi vom vedea deferiți justiției și pe beneficiarii finali.

Doi: capacitățile limitate ale instituțiilor. Implementarea Acordului de Asociere și a Zonei de Liber Schimb este un exercițiu foarte complex. Cunoșc din prima sursă cât ne costă pe noi, cei de la MAEIE, când ajungem să discutăm cu colegii de la alte ministere și departamente aspecte ce țin de realizarea celor două acorduri, și constatăm că realmente există capacități limitate. Este o problemă de ordin global pentru Republica Moldova pentru că i) avem puțin cadre bine pregătite încadrate în sistemul de stat și ii) este nevoie de o profundă reformată a autorităților publice în sensul încurajării venirii în serviciul public a oamenilor instruiți la cel mai înalt nivel. Or, deocamdată, serviciul „la stat” în continuare nu e cel mai atractiv... Este o problemă asupra căreia va trebui să reflecte orice guvernare, pe termen mediu și

lung. Cu cât mai repede vom reuși să găsim o soluție la această provocare majoră, cu atât mai repede serviciul public va deveni mai atractiv inclusiv pentru tineri profesioniști ce au capacitatea de a implementa standarde europene la nivel național.

Al treilea - și poate cel mai important aspect în materie de eventuale obstacole - este instabilitatea politică. E bine cunoscut faptul că între politica externă și cea internă există o corelație directă. Și este axiomatică în acest sens fraza spusă de Nicolae Titulescu, ministrul de Externe al României interbelice: „Dați-mi o politică internă coerentă și vă asigur că veți avea o politică externă brilliantă!”. Lucru foarte adevărat. Or, când pe interior ne confruntăm cu o perpetuă instabilitate politică, trenează și dialogul pe exterior, și procesul de realizare a reformelor este afectat.

Agenda de Asociere, și mai ambițioasă

Și acum, aș vrea să mă refer la prioritățile pentru perioada următoare. Suntem la răscrucea dintre ani, iar 2021 va fi foarte important pentru adoptarea următoarei Agende de Asociere UE-Republica Moldova. Am avut nenumărate consultări cu colegii de la Bruxelles pentru elaborarea acestui document amplu, au fost implicați zeci de oameni tocmai pentru ca să obținem o agendă care să reflecte și să fixeze cel mai bine prioritățile țării noastre în relația cu UE pentru următorii șapte ani. Acum suntem la etapa finală de elaborare a Agendei, la nivel de mici retușări.

Despre sectorul justiției deja am vorbit - și țin să le aduc mulțumiri colegilor de la Ministerul Justiției pentru dedicația cu care au lucrat la Strategia privind integritatea și independența sectorului de justiție pentru anii 2021-2024. O altă prioritate este implementarea continuă a Zonei de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător cu UE. Aici avem de lucrat foarte mult la aprobarea noilor protocoale adiționale, la ajustarea cadrului normativ la standardele UE, inclusiv cele sanitare și fitosanitare - un lucru foarte dificil, inclusiv din cauza problemelor de sistem și de capacitate.

În domeniul Transport și Energetică urmează să lucrăm, în special, la punerea în funcțiune deplină a Gazoductului Iași-Chișinău, la interconectivitatea sistemului electric al țării cu cel european și la faimosul *unbundling*, prevăzut de Pachetul III energetic al UE și care presupune separarea furnizorului de gaze de transportator.

Printre alte priorități indispensabile secolului 21 voi pune accent pe transformarea digitală, reducerea poluării, protecția mediului, schimbările climatice și, nu în cele din urmă, fortificarea sectorului de sănătate. Și aici vreau să mulțumesc în mod special Uniunii Europene pentru asistența de care a beneficiat Republica Moldova pentru depășirea consecințelor pandemiei COVID-19, inclusiv pentru debursarea primei tranșe din cadrul programului Omnibus. Evident că noi ne vom concentra pe realizarea tuturor condițiilor, pentru a beneficia și de cea de a doua tranșă.

În acest context, țin să menționez că Republica Moldova a beneficiat de sprijinul UE nu doar în 2020. În toți cei aproape 30 de ani de independență a țării, UE ne-a fost unul dintre cei mai de încredere și fezabili parteneri, întotdeauna ajutându-ne să depășim problemele de ordin financiar, politic și instituțional. A și fost creat un instrument special în acest scop - Parteneriatul Estic. Astăzi, mizăm foarte mult pe faptul că UE va găsi o formulă de revigorare a respectivei platforme de cooperare multilaterală, luând în considerare problemele cu care se confruntă anumite state-membre ale acestuia, astfel încât dialogul pe dimensiunea dată să continue.

Pe final, vreau să reiterez un lucru, cu care am și început această intervenție: indiferent de eventuale critici, autoritățile Republicii Moldova sunt ferme și sunt consecvente în parcurgerea drumului de modernizare a țării. Am spus-o în repetate rânduri: modernizarea țării, aplicarea standardelor europene în viața noastră internă de zi cu zi, la toate nivelurile, este un angajament pentru beneficiul oamenilor. Noi trebuie să ne facem temele nu pentru a le raporta Bruxellesului, ci pentru a aduce un suflu nou și a-i reda cetățeanului Republicii Moldova încrederea că lucrurile se schimbă - și se schimbă în bine. Dacă ne va reuși acest efort, oricât ne va costa el, subiectul aderării Republicii Moldova la Uniunea Europeană va veni de la sine. Este un exercițiu complex de mentalitate, efort și scop, dar totul depinde de noi.

Chișinău, 8 decembrie 2020

Uniunea Europeană este constantă: ajutăm, informăm, iar dacă se încalcă angajamentele - ridicăm vocea și luăm măsuri

Peter Michalko, Ambasadorul Uniunii Europene în Republica Moldova

Este cea de-a patra și, probabil, ultima mea participare la Forumul pentru Integrare Europeană, așa că dați-mi voie să vorbesc și în nume personal. Aceasta și pentru că s-au împlinit 25 de ani de când am venit pentru prima dată în Republica Moldova...

Ca întotdeauna, și astăzi agenda integrării europene a Republicii Moldova este privita printr-o experiență de speranțe și dezamăgiri. Și aceasta în condițiile în care Acordul de Asociere, inclusiv DCFTA, reprezintă o bază solidă a relațiilor noastre, cu un potențial extraordinar de dezvoltare pentru țară și o perspectivă promițătoare pentru intensificarea relațiilor noastre - dacă șansele oferite sunt folosite, desigur.

Există riscul unei oboseli...

În anul 2018, la același Forum, credeam că atunci va fi momentul de jos al relației UE-Moldova în timpul mandatului meu, dar se pare că se fac eforturi mari acum, de către o parte a „elitei” politice, pentru a ajunge din urma situația de atunci. În anul 2018, atenția UE la nivel înalt a fost clar observabilă și includea noi Concluzii ale Consiliului de Afaceri Externe (februarie 2018), rezoluții ale Parlamentului European, declarații la nivel înalt, discuții purtate cu regularitate cu statele membre la Bruxelles, precum și un demers comun local realizat de ambasadorii UE.

De data aceasta, însă, există riscul unui efect de oboseală, mai ales când vedem că aceleași figuri nocive din trecut fac jocuri politice și economice, că reformele realizate cu atâta greu timp de patru-cinci ani - în domeniul bancar, de exemplu - sunt pe cale să fie aruncate la coșul de gunoi. Bineînțeles, noi vom continua să

reacționăm de fiecare dată când vedem derapaje sau involuții, vom continua să aplicăm aceeași politică strict condiționată și vom folosi pârghiile pe care le avem la îndemână - de la dialogul politic la asistența directă, care merge către oameni.

Dar este foarte important să se înțeleagă că astăzi totul se schimbă, inclusiv sub presiunea unor crize majore precum cea provocată de Covid-19, și că ne așteaptă o mare competiție, în care Republica Moldova ar trebui să folosească șanse benefice ce i se oferă, lăsând în trecut regresele și toți factorii care au constituit o frână pentru progresul țării și pentru progresul relației noastre. Mai ales că

există și speranțe mari bazate pe aparenta înțelegere de către cetățeni despre ce sunt valorile europene, comune nouă tuturor, și cum ei vor să le resimtă în realitate în viața lor.

Uniunea Europeană a arătat și arată că este aproape de oamenii din Republica Moldova atât pe termen scurt, cât și pe termen lung. Astfel, în acest an dramatic, „Echipa Europa” a oferit susținere foarte mare în combaterea consecințelor crizei pandemice și continuăm să fim prezenți cu proiecte și sprijin alături de economia Republicii Moldova. Și aceasta este șansa dezvoltării pentru viitor, așa cum sunt și șansele oferite de dimensiunea Parteneriatului Estic și de ale cărei

oportunități trebuie să se folosească și Republica Moldova - pentru că sunt și în interesul ei.

Între dezamăgire și speranță

Aș vrea să menționez, foarte pe scurt, trei motive de ce simt o anumită dezamăgire:

1. Au existat câteva ferestre de oportunitate - și nu mă refer la unele partide sau figuri publice, ci la câteva momente de reabilitare a speranței oamenilor că schimbările în bine sunt posibile. Încă îmi amintesc cu emoție de ziua de 14 iunie 2019, când persoanele care fuseseră aduse în fața instituțiilor statului și care împiedicau transferul pașnic al puterii au plecat în mai puțin de o oră de acolo, astfel încât ploaia ce a urmat părea că a schimbat fata orașului... Dar am totuși convingerea ca aceste ferestre nu s-au închis și că timpul pierdut va fi recuperat.
2. Modul rapid în care se fac alianțe netransparente bazate pe interese ascunse - posibil să fi fost și o doză de subapreciere a forțelor de „reacțiune”, care au găsit foarte repede cai de dialog și au revenit la obiceiurile vechi, de la trafic de țigări la subminarea instituțiilor statului de drept și a celor democratice.
3. Sunt reanimate practici despre care credeam că demult au rămas în trecut - intrări forțate în instituții publice, folosirea instanțelor de judecată pentru a anula decizii perfect valabile ale autorităților publice și o impunitate la nivel înalt foarte largă. Și chiar dacă nu o dată am vorbit despre fraudă bancară, de laundromat și de alte cazuri de corupție politică, astăzi vreau să menționez altceva: dezamăgirea mea profundă față de modul în care a fost tratat cazul expulzării profesorilor turci. Acest caz, care nu este deloc unul „sofisticat”, cu inginerii sau bani preumblați prin tot felul de jurisdicții; un caz în care pedeapsa nu doar că este infimă, ci nici nu conduce la responsabilizarea

instituțiilor statului, a demnitarilor și a funcționarilor publici. Respectiv, nu sprijină aplicarea principiului potrivit căruia legea este mai presus decât orice ordin verbal sau decât orice comandă politică.

Am însă și trei motive de speranță:

1. Am avut unele indicii că temele ce divizează societatea, discursul de ură, geopolitica nu mai funcționează atât de bine ca în trecut și că astăzi contează subiecte cum ar fi nivelul de trai, combaterea corupției și viitorul copiilor. Bineînțeles, mai este mult de îmbunătățit în calitatea dezbaterilor publice, inclusiv prin descurajarea de către instituțiile statului a atacurilor la adresa mass-media și a societății civile autentice. Dar înțelegerea importanței de a lupta împotriva corupției și de a reforma justiția, ca o precondiție pentru dezvoltarea economică și îmbunătățirea vieții oamenilor, este încurajatoare.
2. Capacitatea de mobilizare a unor segmente ale populației. Aici mă refer la diaspora - și nu doar la efortul oamenilor de a-și realiza dreptul la vot, dar și la sacrificiile lor zilnice, și la remitențele trimise de ei și care, de fapt, susțin toate guvernele Republicii Moldova. Mă refer și la tinerii care au participat într-un număr mare la alegerile prezidențiale și care au arătat că le pasă de viitorul lor și de viitorul țării în care vor să trăiască. În definitiv, mă refer la toți cetățenii țării, indiferent de etnie, care înțeleg că interesul lor este un viitor mai bun, în care își vor putea realiza visele. Căci toți își doresc o țară în care să se simtă liber, să aibă o viață prosperă, să știe că pot miza pe un sistem judiciar care îi va trata pe toți în mod egal. Este interesul tuturor.
3. Exemplul personal, pe îl dau deopotrivă oameni politici, reprezentanți ai societății civile, mass-media și micului business, dar și ai instituțiilor publice - toți cei care au rezervoare mari de energie,

răbdare și speranță. Mă refer inclusiv la unii funcționari publici care urmăresc lunga lista de angajamente făcute de țară în cadrul Acordului de Asociere sau la acei puțini avertizori de integritate care fac cunoscute abuzurile și ilegalitățile din cadrul instituțiilor. Și aici vreau să le mulțumesc colegilor de la Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene, dar și de la ale instituțiilor publice, cu care lucrăm intens la consolidarea relațiilor dintre Uniunea Europeană și Republica Moldova.

Toate aceste aspecte pozitive sunt mai puternice decât dezamăgirile - și aici avem pur un factor cantitativ. Oamenii care fac posibile lucrurile pozitive sunt cu zecile de mii, pe când cei care încearcă să ancoreze Republica Moldova în frică, sărăcie, corupție sunt mult mai puțini. Desigur că avem și un factor calitativ de ponderare - capacitatea acestor „puțini” de a influența, însă raportul de forțe este în modificare. Și cu cât este mai puternică vocea celor dintâi, cu atât posibilitățile oligarhilor de a-și promova interesele ascunse, de a-și păstra influența și puterea, se reduc.

Concentrarea pe interesele particulare va genera o dezamăgire profundă

Uniunea Europeană este constantă - nu ne-am modificat abordarea, cadrul de politici, instrumentele sau modul de aplicare a acestora. Încă mai avem mult de lucru - să informăm și mai multă lume despre susținerea noastră și instrumentele noastre, să le facem mai ușor accesibile, flexibile și directe. Ca parte a constanței este și faptul că ridicăm vocea când este nevoie și că luăm măsuri atunci când se încalcă angajamentele luate. Și mă voi referi acum, în mod special, la ultimele modificări ale Legii comerțului interior, care sunt contrare angajamentelor pe care Republica Moldova le are în cadrul Organizației Mondiale a Comerțului, dar și al Acordului de Liber Schimb Aprofundat

și Cuprinzător cu UE. Dacă această lege intră în vigoare, UE se va afla în situația de a iniția procedurile prevăzute în cazul soluționării disputelor. Și am văzut în ultimele zile și alte inițiative ce merg contra angajamentelor luate, inclusiv o așa-zisă lege a lustrăției... Cred că aici nici nu putem vorbi de ironie, ci de absurd, când ne gândim că un partid care include persoane ce figurează în Raportul Kroll, ca fiind implicate în fraudă bancară, ar putea face „curățenie și dezoligarhizare” în cadrul instituțiilor de reglementare sau de supraveghere, inclusiv a Băncii Naționale, în afara cadrului legal existent.

UE este deja cel mai mare partener comercial al Republicii Moldova și o destinație pentru exporturi, precum și o sursă a investițiilor ce vin în țară. Acest rol va crește în următoarele luni și următorii ani și va fi un factor decisiv pentru ca Moldova să depășească impactul crizei de astăzi. Trebuie doar ca Moldova să fie deschisă pentru a folosi șansa ce poate să vină odată cu Bugetul nou multianual al UE și cu planul de revitalizare a economiei europene - cel mai mare plan economic în istoria omenirii. Este primordial ca cetățenii Republicii Moldova să aibă șansa de a simți că viața lor devine mai bună, motiv din care autoritățile trebuie să demonstreze o voință decisivă pentru reforme și un dialog activ, cu „cele mai bune cărți”, cu UE. Totodată, concentrarea pe interesele particulare ar genera dezamăgirea profundă atât a cetățenilor, cât și a partenerilor de dezvoltare ai Republicii Moldova...

Există încă timp pentru ca aceste ultime evenimente să nu se soldeze cu efecte pe termen mediu și lung pentru țară. Și avem speranța că persoanele și instituțiile își vor îndeplini funcțiile și responsabilitățile, subordonându-se doar legii, principiilor democrației și ale statului de drept. Iar pentru toți cei care acționează, zi de zi, conform angajamentelor asumate și speranțelor exprimate de către oameni prin vot, nu pot decât să le promit că Uniunea Europeană va continua să fie alături de voi.

Chișinău, 8 decembrie 2020

Mai presus de toate, contează să existe substanță în implementarea reformelor

Nils Schmid, membru al Comisiei pentru Politică Externă din Bundestagul german

Noi, germanii, suntem foarte bucuroși că doamna Maia Sandu a câștigat alegerile prezidențiale cu o perspectivă proeuropeană clară, ceea ce este încurajator pentru noi toți. Cu toate acestea, în societate este nevoie de un consens larg în ceea ce privește parcursul european și asocierea europeană, deoarece de prea mulți ani există conflicte politice și puține progrese și substanță, atunci când vine vorba de reforma sistemului judiciar, lupta împotriva corupției, reformarea sectorului bancar și altele. Deci, ceea ce contează pentru noi, mai presus de toate, este să existe substanță în implementarea reformelor - și orice partid politic sau coaliție responsabilă trebuie să contribuie la realizarea angajamentelor asumate.

Putem câștiga încrederea, oferind îmbunătățiri reale

Considerăm alegerile prezidențiale drept un impuls pentru relansarea agendei europene de reforme în Republica Moldova și credem că Uniunea Europeană - în special, Germania - ar trebui să susțină acest impuls prin sprijinirea implementării reformelor cheie în domeniile justiției, administrației fiscale, sectorului bancar, sectorului securității. Cred că acestea sunt încă actuale. Știu că există probleme complexe, care necesită timp, însă Uniunea Europeană este gata să ajute și să finanțeze facilități pentru ele. Acest lucru este esențial pentru transformarea societății moldovenești și, de asemenea, este atractiv pentru investitori, de exemplu.

Al doilea moment pe care aș dori să-l subliniez și care, de asemenea, reprezintă un sector cheie pentru sprijinul european este îmbunătățirea nivelului de trai al unui număr cât mai mare de cetățeni de rând. O caracteristică importantă a ultimelor alegeri prezidențiale ține de faptul că votul multor moldoveni nu a fost unul geopolitic, ci mai degrabă determinat de viața lor de zi cu zi, adică de situația economică și de perspectivele de dezvoltare economică pe care le-au oferit candidații. Deci, pentru Uniunea Europeană există o oportunitate imensă de a investi mai mult în măsuri concrete de îmbunătățire a nivelului de trai, a infrastructurii publice și a conectivității, aceasta din urmă fiind esențială pentru conectarea Republicii Moldova la piața unică europeană. În acest sens, implementarea în continuare a Acordului de Asociere este foarte importantă.

Sunt pe deplin convins că putem câștiga încrederea moldovenilor în perspectiva europeană, oferindu-le îmbunătățiri reale. Într-un fel, rata înaltă de susținere a Maiei Sandu în rândul emigranților moldoveni ne-a arătat că cei care au trăit realitatea europeană sprijină ideea euro-integrării mult mai mult decât cei pentru care această realitate este una îndepărtată de viața lor de zi cu zi. Drept urmare, Europa trebuie să acționeze în mod concret pentru a schimba viața în Republica Moldova și să le arate oamenilor din toată țara că integrarea europeană contează, ea fiind o șansă pentru îmbunătățirea nivelului lor de trai, dar și al familiilor lor.

Consens național nu doar în cuvinte, ci și în acțiuni

Ultimul punct pe care aș dori să-l subliniez este despre importanța politicii parlamentare. În tot spațiul post-sovietic, dar și în Balcani, am văzut o politică parlamentară foarte instabilă, ceea ce nu înseamnă neapărat că aceasta conduce la instabilitate, dar totuși, un parlament care să funcționează bine este extrem de important pentru statul de drept și democrație în general. În acest context, sunt foarte îngrijorat de ultimele evenimente din Parlamentul Republicii Moldova, care s-au lăsat cu foarte multe schimbări. Nu poți ști niciodată ce se întâmplă în acest Parlament, iar acest lucru împiedică procesul stabil de reformă politică. De aceea, un consens național nu numai în cuvinte, ci și în acțiuni concrete, și mai ales în acțiunile Guvernului și Parlamentului, este foarte important pentru noi.

Sper că decepțiile unora, ca urmare a alegerilor prezidențiale, nu vor conduce la situații de instabilitate în Parlamentul Republicii Moldova. Pentru a promova reformele, aveți nevoie de un Parlament puternic și de sprijinul deplin al acestuia, inclusiv pentru a controla Guvernul. Tocmai de aceea noi, în Germania, am început să analizăm din ce în ce mai mult modul în care funcționează parlamentele în toate statele reformatoare din Europa de Est. Pentru noi, acest lucru a devenit un aspect și un element foarte important în evaluarea progreselor realizate în domeniul reformei instituționale. Dacă ne uităm la ceea ce ni se prezintă în Republica Moldova, mai sunt multe de făcut pentru consolidarea instituțională, consolidarea capacităților, consolidarea coeziunii sociale și politice a societății. Considerăm că, într-o democrație, Parlamentul este parte a separării Puterilor, de aceea este important să existe un Parlament care să funcționeze corespunzător.

Vreau să vă asigur că Germania va rămâne alături de cetățenii Republicii Moldova și credem că dimensiunea europeană este o parte esențială a politicii moldovenești pe care noi o putem oferi oamenilor. Poporul trebuie să-și aleagă singur calea de urmat în politica internă și externă, dar alegerile prezidențiale demonstrează totuși că modul de apropiere de Uniunea Europeană în termeni economici și politici este foarte important. Desigur, apreciem acest lucru și dorim să continuăm să sprijinim țara pe această cale, prin abordări personalizate în realizarea reformelor necesare.

**Berlin-Chișinău,
8 decembrie 2020**

Editorial

Trei condiții esențiale pentru o politică externă credibilă și eficientă

Victor Chirilă,
director executiv al Asociației
pentru Politică Externă (APE)

Noul președinte al Republicii Moldova, Maia Sandu, s-a angajat să promoveze o politică externă „deschisă, pozitivă și benefică pentru țară”. Este un deziderat dorit de majoritatea cetățenilor, care e susținut și de vecinii noștri (România și Ucraina), și de principalii parteneri de dezvoltare (UE și SUA). Cu toate acestea, este evident că Republica Moldova va avea o politică externă eficientă și cu impact doar atunci când vor fi întrunite o serie de condiții esențiale pentru o relansare de substanță.

Mesajele transmise pe extern trebuie să reflecte acțiunile pe intern

În primul rând, trebuie să restabilim credibilitatea politicii noastre externe, făcută praf în ultimul an ca urmare a iresponsabilității și a incompetenței ex-președintelui Igor Dodon atât în materie de relații externe, cât și - în mod special - prin sabotarea de către guvernul său a reformelor agreeate cu partenerii de dezvoltare în domeniul justiției, combaterii corupției și consolidării sistemului financiar-bancar.

Liberalizarea regimului de vize, negocierea Acordului de Asociere și a Zonei de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător cu UE, includerea Republicii Moldova în lista beneficiarilor Programului SUA „Provocările Mileniului”, lansarea Dialogului Strategic cu SUA și alte succese de politică externă au fost posibile grație gradului înalt de credibilitate de care s-a bucurat diplomația moldoveană

în marile capitale occidentale în primii ani ai acestui deceniu. Cu regret, însă, marele jaf bancar din 2014 și discrepanța tot mai adâncă dintre mesajele de politică externă și acțiunile concrete pe plan intern au zdruncinat încrederea partenerilor europeni și americani în sinceritatea promisiunilor și angajamentelor guvernanților de la Chișinău.

Prin urmare, dacă dorim o diplomație credibilă, care să se facă auzită și respectată deopotrivă la Bruxelles, Washington, Berlin, Paris, Kiev sau București, este crucial ca mesajele transmise pe extern să reflecte cât mai fidel angajamentele asumate

și acțiunile întreprinse acasă în materie de reforme: de a combate corupția, a reforma justiția, a consolida/respecta statul de drept, a asigura o guvernare transparentă și responsabilă etc... Acest lucru poate fi realizat de președinta Maia Sandu doar în strânsă cooperare cu Parlamentul și cu Guvernul. Spre nefericirea noastră, însă, ambele instituții sunt controlate în prezent de triumviratul corupților și oligarhilor Dodon-Șor-Plahotniuc, care au declarat război total noului șef al statului și agendei sale de reforme. În aceste condiții, nu vom exagera dacă vom spune că restabilirea credibilității politicii externe a țării se amână până la eliberarea Parlamentului și a Guvernului de acest triumvirat, în urma unor alegeri anticipate libere și corecte.

Formularea și asumarea fără echivocuri a obiectivelor naționale strategice

În al doilea rând, avem nevoie de o politică externă coerentă. Dar, în diplomație, coerența pornește, înainte de toate, de la formularea și asumarea fără echivocuri

a obiectivelor naționale strategice, care trebuie urmate indiferent de vicisitudinile vieții politice interne. Din păcate, în ultimii ani, ca o consecință a dezamăgirilor majore generate de prestația fostelor alianțe de guvernare pro-europene, obiectivul național de aderare la UE a devenit mai puțin imperativ pentru clasa politică de la Chișinău. Drept urmare, pe fundalul acestei îndoieli de context, diplomației noastre îi sunt impuse obiective false, cum ar fi transformarea Republicii Moldova într-un pod ce ar uni Occidentul liberal cu Estul anti-liberal (iliberal) sau recunoașterea internațională a neutralității permanente a țării ca garanție pentru soluționarea politică a conflictului transnistrean și retragerea trupelor ruse din stânga Nistrului.

Să nu ne facem iluzii însă; respectivele „obiective” au o singură menire: să scoată, o dată și pentru totdeauna, ideea de aderare la Uniunea Europeană de pe agenda clasei politice și a diplomației moldovenești. Acest lucru trebuie prevenit și stopat, iar obiectivul național de aderare la UE să fie readus în prim-planul politicii noastre interne și externe, ca un far călăuzitor pentru societate, dar și pentru diplomație.

Aderarea Republicii Moldova la UE nu este un deziderat geopolitic, ci reprezintă o condiție sine-qua-non pentru dezvoltarea țării și pentru existența ei ca stat modern, independent și suveran - și acest lucru trebuie spus clar și asumat explicit de clasa politică. Fără o astfel de asumare la nivel atât de discurs, cât și de acțiuni/reforme, politica noastră externă va fi mereu în bătaia vânturilor politice schimbătoare de la Chișinău. Construirea *Europei la noi acasă* și aderarea la Uniunea Europeană sunt două fețe ale aceleiași monede, care nu pot fi despărțite și nici tratate separat, așa cum încearcă să o facă unii politicieni și oficiali „echidistanți” de la Chișinău.

Restabilirea autorității diplomației moldovene

În al treilea rând, trebuie restabilită autoritatea diplomației moldovene. Din păcate, în ultimii șase ani, Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene și-a pierdut respectul și autoritatea instituțională de altă dată,

devenind un instrument docil al luptei politice interne în mâinile oligarhului Vlad Plahotniuc și, ulterior, în cele ale fostului președinte Igor Dodon. Ambii s-au folosit de MAEIE pentru a-și promova interesele individuale sau/și de partid/grup - și au făcut-o în detrimentul intereselor naționale, al statului de drept și al securității țării. Mai exact, Plahotniuc a încercat să-și asigure inamovibilitatea regimului său oligarhic, iar pentru aceasta s-a erijat în singura pavăză contra tancurilor rusești și în protector suprem al intereselor americane și românești în Republica Moldova. Urmărind aceleași scopuri, Igor Dodon s-a erijat, la rândul său, în promotor al „politicii externe echilibrate” și în „unificator” al Europei de la Lisabona până la Vladivostok, iar aceasta în timp ce își coordona mesajele/acțiunile de politică externă cu Moscova. În ambele cazuri, diplomația noastră a fost pe post de unealtă utilă, executând umil indicațiile lor.

În paralel, devine tot mai evident că Ministerul Afacerilor Externe suferă de o serie de deficiențe instituționale, precum insuficiența comunicare cu publicul, lipsa unei diplomații publice, dar și a diplomației digitale, capacități insuficiente de analiză și de planificare strategică etc. Altădată un generator și promotor de idei și soluții moderne de politică externă, astăzi MAEIE a ajuns un executant docil de idei și soluții impuse de politicieni dubioși, lipsiți de (clar)viziune și de gândire strategică proprie unor oameni de stat. Recentul caz de contrabandă cu anabolizante, în care figurează Ambasada Republicii Moldova din Federația Rusă, este, în contextul respectiv, un semnal în plus că ceva e putred în Danemarca noastră diplomatică...

Pentru a-i reda Ministerului Afacerilor Externe și Integrării Europene respectul și autoritatea instituțională pierdute există o singură cale: reformarea din temelie a serviciului diplomatic autohton după modelul unor diplomații de succes ale unor state membre UE de mărimea Republicii Moldova. Însă, această reformă ar trebui să înceapă cu un audit imparțial extern, care să evalueze toate procedurile și toate domeniile de activitate ale Serviciului Diplomatic, începând cu cele auxiliare (tehnic-administrative) și terminând cu cele politice. Și... cine să facă asta astăzi?

Reforma justiției și rolul integrității judiciare în procesul de integrare europeană

Despre consolidarea integrității judiciare și rolul puterilor executive și legislative în asigurarea ei; despre prevenirea corupției în sistemul judiciar și a amestecului politicului în actul de justiție; și despre rolul hotărâtor al mass-media...

RADU FOLTEA, secretar de Stat, Ministerul Justiției:
„Responsabilitatea și integritatea - elemente-cheie pentru restabilirea încrederii în sistemul judiciar”

Înainte de toate, în numele Ministerului Justiției, vreau să aduc sincere mulțumiri organizatorilor și participanților la acest eveniment - în mod special, pentru faptul că justiției îi este dedicat un panel distinct de discuții. Asigurarea unei justiții de calitate constituie un angajament asumat de țara noastră în procesul de integrare europeană, iar succesul realizărilor în sector trebuie să fie principalul imbold care condiționează afirmarea Republicii Moldova ca stat democratic și partener credibil în raport cu întreaga comunitate internațională. Cu această ocazie voi reitera că, pe parcursul anilor, Ministerul Justiției a elaborat și a promovat o serie de proiecte de reformare a justiției - cu toții cunoaștem Strategia națională de reformare a justiției 2011-2016, bunăoară... S-au făcut multe, dar multe încă nu s-au făcut, de aceea, ne dorim să ajungem la o etapă când pe toate platformele, în toate discuțiile să putem vorbi deja despre consolidarea sectorului justiției și nu despre reformarea acestuia.

Este regretabil că, în pofida numeroaselor eforturi, sistemul judiciar - dar și întreg sectorul de justiție, care cuprinde și Procuratura și profesiile libere -, este afectat în continuare de probleme structurale și de lipsă de integritate, ceea ce are un impact major asupra calității actului de justiție și a gradului de satisfacție a oamenilor în

legătură cu performanța justiției. Printre principalele cauze ale acestei situații sunt menținerea factorilor coruptibili și a elementelor ce afectează integritatea actorilor din sector; implicare factorilor politici în aspecte ce țin de cariera judecătorilor; practici judiciare neuniforme care generează hotărâri contradictorii și, într-un final, afectează securitatea raporturilor juridice și conduc la condamnarea țării noastre la CEDO; aplicarea deficitară a cadrului normativ și instabilitatea legislativă.

Bineînțeles, nu putem contesta faptul că, potrivit sondajelor, corupția și lipsa de integritate în sistemul de justiție și, în special, cel judecătoresc sunt percepute de societate la un nivel înalt. Responsabilitatea și integritatea constituie două dintre principalele elemente de asigurare a încrederii cetățenilor în sistemul de justiție și garanția derulării unor proceduri echitabile, în condițiile în care astăzi nu o dată planează suspiciuni că unele verdicte judecătorești au fost emise sub presiunea factorilor politici. În același timp, responsabilitatea și integritatea judiciară nu pot fi privite și analizate în afara conceptului de independență, și asta deoarece puterea judecătorească este o putere a statului, constituțională și trebuie să devină distinctă. De asemenea, judecătorii nu

pot fi adăpostiți de o imunitate absolută, care se poate transforma într-un soi de impunitate - cunoaștem cu toții cazuri când judecătorii nu pot fi trași la răspundere contravențională tocmai fiind invocată această imunitate...

În ceea ce privește Foaia de parcurs pentru următorii ani, aceasta se va plia pe noua Strategie privind asigurarea independenței și integrității în sectorul justiției 2021-2024. De la 1 ianuarie avem cu toții sarcina de a implementa această Strategie, care conține elemente-cheie, incluse la nivel de lege în baza recomandărilor precedente venind atât de la societatea civilă, cât și de la diverse organisme internaționale. Mă refer, în special, la proiectele de lege privind amendamentele constituționale ce țin de sistemul judecătoresc și Consiliul Superior al Magistraturii. Anul acesta noi am reușit să resuscităm acea inițiativă, care a avut anterior două tentative (2016/2018) și am făcut-o, implicând toți actorii - societatea civilă, Guvernul, Consiliul Europei și Uniunea Europeană. Am fost deschiși la toate sugestiile și recomandările pentru a

consolida acest proiect și a-l transmite mai departe Curții Constituționale, apoi, Parlamentului. Sper mult că acest proiect va fi examinat de Legislativ anul viitor.

Este un proiect ce conține câteva elemente forte, cum ar fi excluderea termenului de probă de cinci ani pentru judecători, ceea ce le va da încrederea că sunt numiți pe viață sau faptul că magistrații de la Curtea

Supremă de Justiție sunt numiți de Președinte, nu de Parlament. Sunt modificări foarte importante, care vor conduce la excluderea influenței factorului politic asupra procesului de numire a judecătorilor. La fel, proiectul prevede resetarea Consiliului Superior al Magistraturii (CSM). În definitiv, ne dorim un proces transparent de implementare a acestor amendamente.

Ministerul Justiției, în calitate de coordonator al implementării tuturor politicilor în domeniu, va fi antrenat în procesul de punere în practică a Strategiei și este convins și abordarea trebuie să fie una incluzivă, cu implicarea tuturor actorilor, inclusiv a societății civile și a presei. Să ne asumăm împreună acest succes - așa sper să fie.

**CRISTINA ȚĂRNĂ, expertă anticorupție, fostă directoare adjunctă la Centrul Național Anticorupție:
„Corupția comportă mari riscuri de securitate a statului”**

Subiectul integrității este un adevăr demult știut și durut, dar aceasta este inevitabil când justiția și politicul sunt antrenați într-un „flirt” care poate fi numit și „nuntă a corupției”. Principala problemă a neîncrederii oamenilor în justiție ține de felul în care aceasta interacționează cu puterea politică - o mezialanță care naște monștri, precum statul capturat, cleptocrația, statul de cartel, mai nou. Din păcate, deseori suntem nevoiți să urmărim neputincioși aceste fenomene, iar oamenii răbufnesc și ies în stradă să protesteze, așa cum a fost în cazul jafului bancar... Incapacitatea justiției de a trage liniile roșii, atunci când politicul dă buzna peste ea, conduce la fenomene sociale triste și-și spune cuvântul și în procesul de integrare europeană. În plus, corupția este și o mare problemă de securitate a statului, deoarece nu mai poți controla procesele, prioritate având tranzacțiile și interesele particulare, care pot genera orice - instabilitate, lipsă de progres și, în definitiv, riscuri de securitate.

Judecătorii probabil ar trebui să înțeleagă că au un mandat încredințat pe viață, nu pe patru-cinci ani, cum e în cazul politicianilor, motiv din care ar trebui din start să trateze această relație cu politicul de pe poziție de „Lucașfăr nemuritor și rece”. O prea mare loialitate

a justiției față de actorii politici efemeri ar trebui să înceteze, ba mai mult, justiția ar trebui să își amintească de faptul că ochii îi sunt legați, iar în una dintre mâini ea are sabia, cu care poate să ia capul oricui. Pentru că justiția nu este **a treia** putere în stat, așa cum o văd politicianii, cu **una dintre cele trei** puteri. Doar atunci când judecătorii vor înțelege câtă forță au, în sensul bun al cuvântului și câtă autonomie, va demara adevărata schimbare în acest sistem vital pentru o societate. Și aici revenim la problema integrității, fără de care nu ești independent.

Am zis mai devreme de faptul că judecătorii trebuie să înțeleagă că au un mandat pe viață - dar cine le dă lor un astfel de mandat?! Aici ar fi rolul și misiunea CSM. Doar că eu personal nu îmi amintesc de vreo perioadă în care CSM să fie asociat cu promovarea meritocrației sau a integrității în sistemul judiciar, și nu pentru că nu ar fi avut instrumente. Ceea ce a vorbit mai devreme reprezentantul Ministerului Justiției este despre legi, dar aceasta nu contează foarte mult pentru CSM...

Un alt subiect este felul în care ajung judecătorii în sistem și, mai ales, numirile la nivel înalt. Aici, ca mecanism, rolul CSM este cam același fie că vorbim

de numire în funcția de judecător, fie de promovare. Doar că procedurile pe care le desfășoară de facto CSM sunt o adevărată magie, iar rolul unor mecanisme precum Colegiile de evaluare a performanțelor sau Colegiile de selecție și carieră a judecătorilor - care au niște reglementări foarte riguroase, aproape - a fost redus la zero de CSM. Și, chiar dacă aceste colegii oferă candidaților un anumit punctaj, de care CSM trebuie să țină cont la luarea deciziei, mai mereu ei întrevăd alte merite, respectiv ajung să fie promovați alți candidați, nu cei care au întrunit cele mai bune scoruri.

Este felul în care CSM înțelege să aplice principiul de meritocrație. Și chiar dacă în 2019 a fost introdus un cuantum de 20 la sută al rolului CSM în deciziile în cadrul concursurilor privind promovarea în sistemul judiciar, CSM oricum supune votului fiecare candidat în parte și promovează pe cine vor ei. Un vot pe care eu îl consider ilegal. Dar se pare că pentru membrii Consiliului Superior al Magistraturii faptul că legea spune

altceva nu este relevant, ei trăind într-o realitate de-a dreptul paralelă. Atâta timp cât nimeni nu știe ce stă în spatele acestor voturi, nu mai contează deloc că ședințele sunt transmise online etc. E o mimare a transparenței, nimic mai mult. Explicația ar fi recurgerea la niște metode mai puțin ortodoxe, ca să nu spun direct că e corupție, căci nu am probe... Și asta este cam ceea ce bănuiește toată lumea.

Compromiterea conceptului de meritocrație afectează grav sistemul, împiedicând venirea judecătorilor buni sau promovarea lor. Iar soluțiile cantitative propuse de politic - de a spori componența CSM - nu ajută. Practica nu s-a schimbat deloc.

În ceea ce privește integritatea, în calitatea mea de autor al Ghidului integrității judiciare, o să vă spun care a fost reacția emblematică a Comisiei de etică a CSM, atunci când i l-am prezentat. Inițial, vreo jumătate de oră, membrii acestei comisii mi-au tot spus că nu au nevoie de un asemenea ghid, că oamenii acuză judecătorii pe nedrept etc., după care au acceptat să le fie prezentat, iar la final au zis că ar putea chiar să fie util și că îl vor vota și recomanda - ceea ce au și făcut. Cel mai mult m-a mirat însă întrebarea lor dacă îl putem traduce în engleză, ca să îl arătăm partenerilor de dezvoltare că avem așa ceva. Deci, nu s-a pus problema cum ne asigurăm că îl va fi diseminat, implementat etc., ci cum bifăm față de donatori.

Rezultatul dezinteresului CSM față de aceste două principii de bază - meritocrația și integritatea -, al subminării lor conduce la faptul că sunt demotivați judecătorii integri. Oamenii, la rândul lor, văd că sunt promovate persoane cu probleme de integritate și extrapolează acest fapt asupra întregului sistem, având de suferit toți. Care ar fi soluțiile pentru a sparge acest cerc vicios? Înainte de toate, de contestat acțiunile CSM și de adus CSM la înțelegerea că trebuie să respecte legea. Poate că ar fi utilă și evaluarea extraordinară a judecătorilor... Cert este că trebuie delimitate hotarele între politic și justiție. Politicul să facă politici în justiție și nu politică.

MARIANA RAȚĂ, jurnalistă de investigații, TV8:
„Politicul poate și trebuie să influențeze în mod benefic justiția, prin curățarea și asanarea sistemului”

Faptul că în acest panel este invitat și un reprezentant al mass-media este un pas înainte. Pentru că oricât de supărați ar fi judecătorii pe jurnaliști și jurnaliștii pe judecători, trebuie să înțelegem cu toții că nici percepția publică, nici lucrurile în sistem nu se vor schimba, atâta timp cât nu va exista o colaborare sănătoasă între cele două puteri. Am vorbit aici despre reforme, strategii, așteptări și dacă trebui sau ba să se implice politicul în justiție. Părerea mea este că da și o să explic de ce.

În ultimii zece ani, în Republica Moldova am avut mai multe reforme ale justiției - prilej de glume pentru jurnaliști, dar și pentru juriști. Au avut diverse denumiri și diverse nume de miniștri lângă ele. Nu zic că nu s-a făcut nimic, trebuie să fim sinceri și obiectivi - lucrurile se schimbă, doar că o fac încet și nu de o manieră conceptuală, respectiv aceste schimbări fragmentate nu au cum să producă efecte.

În ultimii 15 ani, noi am schimbat peste zece miniștri ai Justiției, nouă Guverne,

șase Președinți de țară - și aproape toți au afirmat că nu pot fi învinovați pentru situația din justiție. Pentru că ei elaborează politici, semnează decrete, dar nu pot interveni pentru a face curățenie în sistem. Și cât timp politicienii vor avea acest argument, lucrurile vor trena. Deși politicul are responsabilitate și poate interveni.

Timp de peste patru ani, Guvernul și Parlamentul nicidecum nu pot găsi consens pentru a modifica un articol din Constituție, cu privire la filtrul de cinci ani de zile pentru judecători în sistem. Avem deja trei încercări când cu această modificare se vine în Parlament, se merge la Curtea Constituțională, se votează în prima lectură și... atât! Unde este voința politică?! Eu nu mai cred în ea. Deși să schimbi un articol în Constituție este mult mai ușor decât să faci evaluări - interne, externe etc.

Ce înseamnă acești cinci ani de probă a judecătorilor? Voi aduce câteva exemple. Foarte multe dosare de rezonanță, care

ne-au dus o faimă urâtă în lume, au fost judecate de magistrați aflați în cei cinci ani de probă. Dosarul Filat, dosarul Șor, dosarul lui Botnari privind expulzarea profesorilor turci sau alegerile anulate... Până în momentul în care a venit girul de la politic de a-i lăsat în sistem până la atingerea plafonului de vârstă. Mi-a fost de-a dreptul rușine când un judecător îmi povestea cum se ruga să nu îi fie cadă aleatoriu un dosar cu evident interes politic, iar imediat cum a venit omul s-a... „îmbolnăvit”, ca să-l transmită mai departe.

Această modificare trebuia și putea fi făcută încă acum zece ani și pentru aceasta nu era nevoie nici de strategii, nici de reforme - doar de soluționat rapid problema.

Un alt exemplu. În ultimii patru ani de zile - mandatul președintelui Igor Dodon - în sistemul judecătoresc au acces 129 de judecători noi. Adică, fiecare al patrulea dintre cei peste 460 de judecători actuali a venit în sistem printr-un decret semnat de șeful statului. Alți 94 de judecători au fost numiți până la atingerea plafonului de vârstă, 38 au fost promovați la Curtea de Apel, iar 43 - în funcții administrative.

Așadar, în ultimii patru ani, fiecare al doilea judecător a primit girul președintelui, prin decretele semnate de el pentru a veni, a rămâne sau a avansa în sistem. Putea șeful statului interveni, cu bunăvoință, ca să curețe sistemul? Cred că da... Avea instrumentele necesare? Sunt convinsă că da. SIS-ul îl informează, președintele se poate opune. Da, mecanismul spune că el nu poate refuza a doua oară. Dar, am stat să verific de câte ori el, totuși, s-a opus - și am numărat doar vreo trei-patru cazuri. Deci, nici nu a încercat să elimine elementele ce nu fac față sistemului judiciar.

Și pentru că până acum am vorbit despre partea „bună” a amestecului politicului în justiție, mă voi referi și la reversul medaliei. La noi există un fenomen despre care se vorbește peste tot - pe culoarele judecătoriilor, în birourile procurorilor etc. - și, ce-i drept, la timpul trecut: am fost influențat, mi s-a propus, mi s-a cerut... după ce fuge din țară un oligarh sau după ce un politician influent își pierde funcția. Nu am auzit pe nimeni să semnaleze despre presiuni la timpul prezent. Dar ce urmează?

Vreau să vă amintesc de anul 2009, când la Chișinău se schimbase Puterea și au

început să fie desecretizate documente. Și au apărut unele cu indicații clare date de ex-președintele Voronin dlui Muruianu cum să judece anumite cauze. A urmat însă vreun dosar penal? A încercat cineva să dea o notă juridică acelor abuzuri?! Nu s-a întâmplat nimic nici atunci, nici acum un an, când la fel au apărut unele mărturisiri.

Ce fac instituțiile de drept - Procuratură, CNA, SIS - pentru a descuraja tentativele de implicare a politicului în justiție? Am senzația că în Republica Moldova toți se tem să deschidă această cutie neagră a Pandorei și să recunoască, deja cu acele pe masă, că această influență există. Judecătorii și procurorii să o facă prin denunțuri „la prezent”, nu post-factum, colegii lor procurori - prin deschiderea de dosare penale, iar cei de la SIS - prin semnalarea cazurilor. Mă tem însă că, deocamdată, noi nu am depășit pragul psihologic, necesar pentru a urni acest difilic car din loc.

Politicul va fi mereu tentat să influențeze justiția și este un fenomen comun în toată lumea, căci peste tot interesele sunt mari. De aceea, este contraproductiv să mizezi pe reeducarea politicianilor. În unele state însă justiția a reușit să își creeze bariere de protecție, filtre care funcționează. Dar totul a pornit de la conștientizarea acestui fapt de către actorii din justiție. „Nu mai vreau să fac ceea ce-mi spun politicienii”, de aici ar trebui să înceapă totul. Și mai departe mecanismele pot fi aplicate.

Concluzia mea este că politicul trebuie să se implice în justiție, ajutând la curățarea sistemului și adoptând legi care să-l protejeze de influențele nocive.

Dar contează și responsabilizarea actorilor din justiție față de societate, ca să nu ne pomenim cu un sistem corporatist închis. Iar judecătorii și procurorii trebuie să decidă de partea cui sunt - a politicianilor sau a cetățenilor. Abia atunci când vor face corect această alegere, ei se vor putea elibera de presiunea morală. În definitiv, cetățenii trebuie să înțeleagă că pentru justiție trebuie să lupti - pentru a obține independența ei, apoi pentru a o proteja. Așa cum am văzut că s-a întâmplat peste Prut, de exemplu...

Și pe final am ajuns la presă, care tot are probleme și trebuie educată, în sensul că nu avem mulți jurnaliști care să înțeleagă mecanismele și fenomenele din justiție. Iar atunci când nu înțelegi spui că nu este interesant, e complicat, nu aduce rating etc. Sugestia mea, oricât de bizară ar părea, este să convingeți presa că subiectul justiției independente e la fel de important ca cel despre o stradă inundată, despre accidentul rutier de pe colț sau despre o bătrână de la Etulia care ghicește în ouă...

Convingeți presa să nu vorbească doar despre lipsa de integritate a unor actori din justiție, ci și despre modul în care funcționează CSM, bunăoară. Și mai ales despre faptul că el este transparent - dacă este... Pentru aceasta, însă, trebuie să începeți să comunicați și să o faceți sincer, demonstrând că într-adevăr vă doriți schimbarea. Ajutați jurnaliștii să vă înțeleagă și atunci ei vă vor ajuta să fiți înțeleși de oameni.

Chișinău, 8 decembrie 2020

Opiniile exprimate de experți în cadrul editorialelor nu reflectă în mod necesar punctul de vedere al Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) și al Asociației pentru Politică Externă (APE).

Asociația pentru Politică Externă (APE) este o organizație neguvernamentală angajată în susținerea procesului de integrare a Republicii Moldova în Uniunea Europeană și facilitarea procesului de soluționare a problemei transnistrene în contextul europenizării țării. APE a fost constituită în toamna anului 2003 de un grup proeminent de experți locali, personalități publice, de foști oficiali guvernamentali și diplomați de rang înalt, toți fiind animați de dorința de a contribui cu bogata lor experiență și expertiză la formularea și promovarea de către Republica Moldova a unei politici externe coerente, credibile și eficiente.

Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) este o fundație politică social-democrată germană, scopurile căreia sunt promovarea principiilor și fundamentelor democrației, a păcii, înțelegerii și cooperării internaționale. FES își îndeplinește mandatul în spiritul democrației sociale, dedicându-se dezbaterii publice și găsirii, într-un mod transparent, de soluții social-democrate la problemele actuale și viitoare ale societății. Friedrich-Ebert-Stiftung activează în Republica Moldova din octombrie 2002.